

Проза Є. Пашковського: експресіоністські засоби у творенні персонажа

У статті розглядаються експресіоністські засоби у творенні персонажа на прикладі прози Є. Пашковського, зокрема роману «Свято». З'ясовується їхнє естетичне, художнє значення як засобів, за словами самого письменника, «правдивості й переконливості», які підсилюють емоційний вплив на читача. За допомогою стилістичного «потoku свідомості», фрагментів-снів, візій, які мають містичне значення, фольклорних вкраплень, «обов'язкового порогу незворотності», Є. Пашковський змінює погляд на людину. Фрагменти розкривають глибинні мотиви вчинків персонажів, їхні психологічні стани, внутрішнє напруження, урізноманітнюють форму викладу. Завдяки цьому тексти Є. Пашковського сприймаються не як невпорядкований потік свідомості, а як логічне розгортання нарації.

Ключові слова: експресіонізм, роман, фрагмент, персонаж, нарація, потік свідомості.

Є. Пашковський – яскравий представник покоління вісімдесятиників, творчість якого розпочинається на зламі ідеологічної, політичної епохи і припадає на час утвердження постмодернізму в мистецтві та літературі. Як і більшість вісімдесятиників, письменник звертається до теми відчуження людини в суспільстві, яка відчуває екзистенційну порожнечу, вакуум. Приреченими на самотність як психологічний тягар стають люди освічені, інтелігентні, що нерідко стає причиною трагічного кінця. Проза автора належить до серйозної, матеріалістичної, екзистенційної літератури. Він продовжує розпочаті на початку 80-х рр. ХХ ст. теми «я-людини» у часі і просторі, нереалізованість її творчого, емоційного потенціалу, глобальну проблему сучасності – екзистенційне відчуття відчуженості в суспільстві, абсурдність існування, інтерес до аномалій, до підсвідомого людини. Найчастіше в ролі організовуючих елементів тематики виступають урбаністичні мотиви.

Є. Пашковського можна зарахувати до сучасних експресіоністів. Якщо експресіоніст – це «психотип з певним комплексом вроджених ознак, серед яких – надзвичайно розвинута інтуїція і надчуттєвість», і

для нього «тим фактором, що запускає емоційно-інтуїтивний механізм, вважають екзистенційну межову ситуацію» [6, с. 44–45], то такою у житті сучасного письменника можуть слугувати мандри, коли він не завершив навчання у Київському державному педагогічному інституті (тепер – Київський державний університет імені М. Драгоманова) і після третього курсу перевівся на заочне відділення. У 1987–1990 роках об'їздив і обійшов пішки всю Ростовщину, Ставропілля, Краснодарський край, Північний Кавказ, Башкирію, Урал. Працював виїзним фотографом Родіоново-Несветаєвського РВУ Ростовської області. Жив, як це часто буває в молодих неспокійних митців, незатишно, борсався й не міг пригріти сталого місця, що, зрештою, дало йому змогу придивитися до різних проявів дійсності. Про цей час згадує так: «...кидав немилу науку, шарпався розхристаним світом, приземлюючись до його доль і обставин настільки, що врешті, минаючи їх, починав за ними шкодувати, тривожитись ними та перейматись, не менш, як недавно над небесним світом. У цьому велика гріховність письменництва, – подумав я потім, – але не смертельна гріховність. Бог допоміг мені виписати не одну книгу» [3, с. 7].

Мета і завдання статті – аналіз художнього тексту «Свято» Є. Пашковського як такого, що репрезентує експресіоністське світовідчуття і світобачення письменника, а також окреслення засобів зображення персонажа, особливостей його думання, мислення, мотивацій поведінки, розкриття його трагічної долі.

Оскільки «домінанта буттєвого – визначальна ознака експресіоністичного тексту», то у прозі Є. Пашковського онтологізується як слово, так і текст у цілому. Творчу манеру Є. Пашковського можна означити як «потік часу», як намагання схопити матерію часу, відобразити час у дзеркалі духу, через поетику становлення, буття, проходження слова, його внутрішню енергетику. «Євген Пашковський – письменник, пам'ять якого, як колись пам'ять давніх людей, зберігає неймовірну кількість образів, звуків і голосів, кольорів і смаків... І про що б він не писав – він завжди повертається додому (додому), до себе. Але щоб дістатися – він змушений пройти через суцільні навали образів, звуків, кольорів... Він ніби захлинається від величезної кількості вражень... і ці враження захлинають його писання», – вважає В. Габор [4, с. 501]. Письменник висвітлює найболючіші проблеми сучасності і викликає глибокі роздуми як під час читання, так і опісля. Зокрема, теми занепаду культури, катастрофічного стану еко-

логії і природи, людських душ. «Творчість Є. Пашковського можна сприйняти як результат спонтанного духовного прориву, де вражає не інтенсивність викладеного змісту, а простір пошуку, який невпинно розширюється вібруючою свідомістю творця», – зауважувала Н. Зборовська [1, с. 12].

Письменник пише про непросте буття людини у сучасному світі, її фізичне, духовне, моральне існування, «про Содом і Гоморру, пекло нашого життя і пекло в людських душах» [4, с. 501], звертається до трагічних сторінок історії українського народу. Для своїх творів обирає дещо незвичну для традиційного сприйняття форму викладу: стилістичний потік чи потік свідомості, так звану «соціальну клініку», вдало поєднуючи його з глибокою християнською традицією і біблійністю (хоча сам письменник стверджує, що «термін – “потік свідомості” демонструє убогість критиків. В кожному романі співіснують десятки стилів. Тисячами засобів художник домагається правдивості і переконливості. І, якщо йому пощастить, самотність мови переростає у тексті у відвертість часу» [3, с. 7]). Його герої проходять нескінченні кола чистилища, а оригінальність тлумачення подій, явищ та алюзійних паралелей ламає усталеність примітивних догм. Осмислення його новаторства й парадоксальності потребує неабиякого інтелектуального напруження. Прозаїк намагається досягти такої могутньої художньої концентрації, яка б вивела нашу літературу на новий естетичний рівень. В одному зі своїх інтерв'ю Є. Пашковський стверджує, що «не сприймає в сучасному літпроцесі легковажності, пластмасової мови, дрібнотем'я», бо «письменник промовляє від духу народу – і від якості його промовляння залежить майбутнє» [3, с. 7]. Тому кожен з його творів дає підстави говорити про феномен Є. Пашковського.

Репрезентуючи перший роман Є. Пашковського «Свято», В. Шевчук визначив його як «реалістичну драму», вказавши при цьому на традиційність обраної теми: «Біблійна притча про блудного сина так чи інакше трансформувалася у творчості Т. Шевченка, Панаса Мирного, А. Кримського, В. Підмогильного, М. Хвильового, а також у досвіді шістдесятників». Ця тема, вважає В. Шевчук, породжена специфікою українського життя, бо прихід селяка в місто – це одна із ключових драматичних ситуацій, котрі витворюються в нашому житті, отже, й такий великий інтерес до цієї теми в літературі – наслідок не тільки літературного наслідування, а й однакових пере-

живань письменників у різночассі, тому роман Є. Пашковського гідно продовжує це естетичне коло [5].

Шукання героєм місця в житті і у світі – одна з магістральних тем української літератури. Йдеться про однакові сюжети: людина не може втриматися вдома; життя складається так, що розлучає юнака із рідною домівкою, природним оточенням; він змушений йти з батьківського дому; життя, у яке потрапляє, не завжди прихильно ставиться до нього; хлопець змушений боротися з несприятливими обставинами. Інколи людина знаходить собі нове пристанище, намагається пристосуватися до змінених умов життя. Трапляються випадки, що людина не витримує випробувань і повертається до покинутого дому або ж гине морально, стає «пропащою силою».

Герой роману «Свято» Є. Пашковського – «пропаща сила», хоч не раз мріє про повернення або ж робить несміливі до того спроби. Тут постає ще одна проблема, яка докладно розроблена Панасом Мирним та Іваном Біликом у соціально-психологічному романі «Хіба ревуть воли, як ясла повні?», – виродження неспокійної, обдарованої індивідуальності у злочинця. Письменники 2-ї пол. ХІХ ст. причину моральної деградації такої особистості вбачали у соціальних факторах: моральне виродження детерміноване соціальною дисгармонією. Сьогодні ця проблема осмислюється у дещо іншій площині: чи можливе існування такої утопічної соціальної гармонії, чи можливе узагалі життя без драм, переступів, злочинів?

Роман «Свято» дуже відчутно спирається на традиційне письмо, на національну літературну традицію (вибір теми, ідейні акценти, введення до структури художнього твору народно-пісенних мотивів, на яких побудовані численні асоціації тощо). Основна сюжетна лінія розгортається навколо драми Андрія – блудного сина. Ця історія аналогічна до сюжету з роману В. Підмогильного «Місто», але Є. Пашковський прагне виробити свій стиль епічно-ліричного мовлення. Показовою з цього боку є відмова від діалогічної форми. У романі «Свято» діалог виконує суто інформативну функцію, відчутно, що це непотрібний елемент у розбудові твору, без нього автор може легко обійтися. Цьому сприяє й основний стильотворчий фактор: персонаж Є. Пашковського – приречений самотник. А монологізувати мовлення це й означає відмежуватися, замкнутися в собі.

Андрій, головний герой роману «Свято» Є. Пашковського, викинутий із села, як і мільйони його ровесників. Над причинами цього

явища автор чи його герой не задумуються – це одна з реальностей життя. Андрій потрапляє в місто (Київ), а звідти – в Афганістан. Звідти він повернувся фізично здоровим, але душевно спустошений, втомлений. Його чекає дівчина, яка живе в міському гуртожитку. Андрій мріє про одруження і власний затишок. Герой залюбки відвідує рідний край (під впливом ностальгійних почуттів), але повертатися туди не збирається. Андрій згадує навіть посвячення у парубки у селі, своєрідну ініціацію: «...батька й матір шануєш? не просторікуєш за столом? а цілований, не? кажи по правді! а вдежину справну маєш? може, маршалком хтось на весілля візьме», відтак наказували співати, Андрій набичував шию, басив як міг, «чом дуб не зелений? бо туча прибила, козак невеселий – лихая година, ой як мені, дубе, веселому бути: любив дівчиноньку, не можу забути», «веселої, утни, веселої», він старався вгодити, «чого ти, дівчино, по тім лісі блудиш, либонь ти, дівчино, мого сина любиш? якби не любила, то б і не ходила, через твого сина бистру річку брила», «ну, коли так, прозивайсь парубком», на греблі його, роздягненого, за руки, за ноги шубовснули в ставкове срібноводдя, піднесли оскоминну зелепугу й чарку, поплескали по мокрій спині, «теперечки можеш присікуватись до чужосельців, заїхати по мармизі ухажору своєї дівчини, крутити пляшку в підхмеленому колі, ставати на рушничок, сікти щиглями по вухах стабунену під вікном малишню, ставити платівки на радіолу, одним словом, действуй» [2, с. 109].

Перша кривда, якої зазнає Андрій, – зрадливість дівчини, з якою мріяв одружитися. Хлопець намагається усе забути – влаштовується на роботу (стелить на вулицях асфальт – така подія була і в житті самого автора) і закохується у жінку, для якої «дитя – фотографія, милування на відстані», бо маленька дочка живе у старій матері в селі. Друзі цієї жінки убогі й нікчемні. Попри все Андрій хоче утриматися в місті. Але й тут він приречений на поразку: Анна губить їхнє спільне дитя – вона не готова до серйозних стосунків. Андрій не знаходить надійного пристанища: їздить до рідного дому у село, знову повертається у місто. Драма душі Андрія не в тому, що він «невдаха», а в тому, що він людина добра, але не здатна протистояти моральному спустошенню, якого зазнає від життєвих невдач. Моральна сила Андрія, скерована на добро, гине. Отже, на хибний шлях стає той, хто обриває своє коріння, хто не протистоїть злу. Самотність, жаль, туга, страх, тривога, розпач – це означальні слова твору.

Стильовою домінантою, основним конструктивним елементом текстів Є. Пашковського стає фрагмент, деталь, які спрямовані, передусім, на вираження цінності світу. У романі «Свято» присутня величезна кількість фрагментів-сновидінь, візій, які віщують трагічні події в житті персонажів. Бурхливе асоціювання, несподіване поєднання віддалених образів, зосередження на інтуїтивному, несвідомому осягненні світу, заглиблення в марення, сновидіння, відтворення фактичного функціонування відчуття і думки без будь-якого контролю розуму покликані не лише попередити очевидні драматичні, трагічні події, але й занурити читача у потаємно-достеменний сенс буття, зафіксувати химерні видіння, де простір і час, людина і витвори її уяви постають zdeформованими. Екстатичні стани призводять до кардинальної зміни свідомості. Стара жінка, мати Олени й Анни, розказує свій «сон анахтемський»: «...стадо плямистих свиней шубовснуло з кручі до пінявих вод, кувіщить (виразна алюзія до біблійної притчі), з оскаленими задертими рилами пливе за обрій, відтак воскресла воєнна пора, колій Терешко за задні ноги до сволюка підвішує кабанця, мотузок шоркає об залізний гак, сіє в очі іржу... послинює мантачку і гострить ножа, паруючою в кварти кров'ю запиває щупку солі на язиці, білує щетитисту тушу...». Прокинувшись, стара жінка думає про близьке горе, яке може трапитись з її сином чи двома доньками: «не перед добром лихе снище, ой не, довідаюсь-но в город, сусідка корову вицяпне й малу догляне, авжеж». У недоброму сні вона бачить прокляття: «прокляття перелетіло на голову Анни? На ухажорів неїних? На дітей?.. Господи, помилуй безпутню дочку мою, зжалься над нею, зціли біснування її і пошли милосердну надію, і спокій замість гордині, не доведи до гріха» [2, с. 113]. Сумні події не забарились: Анна (одна з дочок старої жінки) позбавилась дитини. Андрій, співмешканець Анни, теж вражений вчинком коханої, адже мріяв про родинне життя. Він гостро відчуває власну провину, адже був у селі, коли в Анни визріла страшна думка. Сон, марення, у які поринає персонаж, передають його душевні муки, сум'яття: «наснилось, що гуляє з дитиною над каламутним потоком... дитя забігає в швидку каламуть, жаліється на кутній зубик, потім заходять до лікарні, «хіба можна такій малишні рвати зуба?», він обертається в кріслі, червоно плює до посудини з ватою, він боїться, «дитятко лишилося без догляду за дверима, аби-но кудись не зайшло». Сон

залишив гнітюче відчуття: Андрій розуміє, що зруйнувались його надії на родинний затишок, усе його життя втратило сенс.

Не менш важливу роль у романі відіграють уснопоетичні фрагменти: приказки, вкраплення уривків з народних пісень. Таке повернення до фольклору сприймається як нагадування читачеві про середовище, з якого вийшов Андрій і зрештою усі персонажі. Вони покинули село, але так і не змогли пристосуватися до нових умов у місті: усі мають пристанище, але не мають дому, де б панував затишок, родинне тепло. Попри спроби створити сім'ї, усі персонажі залишились самотниками, мешканцями гуртожитків, врешті – стають людьми, які поволі втрачають ту високу моральність, духовність, які прищепило село. Раз-у-раз персонажі пригадують чи співають ту чи ту українську пісню: «пропив коні, пропив вози, пропив ярма ще й занози, все чумацькеє добро», «чом дуб не зелений? Бо туча прибила, козак невеселий – лихая година, ой як мені, дубе, веселому бути: любив дівчиноньку, не можу забути», «чого ти, дівчино, по тім лісі блудиш, либонь ти, дівчино, мого сина любиш? якби не любила, то б і не ходила, через твого сина бистру річку брила», «чи ти будеш, дівчинонько, за мною тужити, як я сяду та поїду до війська служити? Ой не буду, козаченьку, далєбі, не буду – ти за нові ворітенька, я тебе забуду», «годі тобі, голубонько, високо літати, ходи, сідай коло мене, щось маю казати: за річкою, за бистрою наברי отрути, дай же мені того зілля, щоб тебе забути», «дівчино моя, гей, сідай на коня, та й поїдем у чистеє поле, до мого двора», «ой на Івана Купала там ластівонька купалась, на беріжечку сушилась, білим рушничком втиралась» та ін.

У романі «Свято» можна виявити риси імпресіонізму. Прозаїк зосереджується на відтворенні миттєвих вражень персонажів від безпосереднього зіткнення з дійсністю, на щонайточнішому фіксуванні сприйнятого в даний конкретний момент. Він зображує мінливі нюанси настрою, невпинний перебіг почуттів, вражень як потоку свідомості, фіксуючи перше миттєве враження персонажів від оточуючого середовища: («Віра закликала в гості: пес на утрамбованому котовилі зубами сік блохи, мати на ослоні крізь м'ясорубку чавила в емальовану миску помідори, зітхнула на привітання, на сходах донька фломастером підмальовувала метеликів на зачитаній книжці і постаречому кахикала в кулачок...на другому поверсі Ігор помітив: над курганом спалахує сторожове світло, містечко урозкидь огортає дим-

кувата імла, ріка засинає в кам'яній, зеленкуватій від моху тіснині, зрідка мотористи пригинаються в катерах під мостом, на сходах жінка пестить бант на голові доньки, що здивовано глипає на чужака в дверях...» [2, с. 154]). Письменник у такий спосіб намагається максимально наблизитися до «правди дійсності», побаченої неупередженим зором, без якихось опосередкувань, продиктованих традицією, а насамперед – певною ідеологією. Загальна ідеологічна настанова автора – на духовне відродження, гуманізацію світу, на згармонізування людського суспільства, людини і природи, людини і космосу. Ставлячи перед собою завдання зафіксувати реально існуючі моменти, а не конструювати якісь моделі, письменник відкидає поняття ідеалізації й ідеалу, адже ідеал практично не може явитися в конкретній реальності. Разом з цим зникає однозначне романтичне протистояння високого і низького, прекрасного і потворного, – ці антонімічні начала, поняття переплітаються. Наприклад, Андрій зовсім не ідеальний персонаж, це звичайна, щоправда з вельми чутливою душею, людина, вкрай стомлена життєвим хаосом. У його душі панує і альтруїзм, і егоїзм, і високе, духовне, і приземлено-низьке, і слабке, і сильне. Андрій вкрай суперечлива особистість.

У романі часопростір ущільнюється і подрібнюється, події поступаються місцем уривчастим фрагментам, які відбиваються у свідомості персонажів. Кожне найменше враження набуває самодостатньої цінності. Картини атомізуються, подрібнюються: «...ще стіни тримали дух свяченої верби, ще сухі айстри ліловіли на купі книг ... ще з “огоньківської” обкладинки над дзеркалом зорив босий Толстой, ще на дитячому ліжку дрімало безвухе зайча, на томику Мопоссана лежав навпіл згорнутий журнал “Здоровье”, коли хруснули її пальці, «горіла сосна, палала, під нев дівчина стояла», – жалісна моя, ходім до мене, бабуся на богомілля поїхала»... житиму тутай до зими, – “більше служить не будете, під білий вельон підете”, осінню легше забути, розійдемось, та й, – “під білий вельон, під вінок, більш не підете у танок...”» [2, с. 116].

Характер персонажа втрачає статичність, а іноді й цілісність. Увагу Є. Пашковського часто привертають саме ті моменти, які розкривають у героєві риси, несподівані для нього самого, неспіввідносні з його буденною поведінкою. Персонаж цікавий не стільки своєю активністю, спрямованістю на перетворення зовнішнього світу, а саме «пасивною» здатністю сприймати, реагувати на зовнішні

збудники, бути носієм, навіть колекціонером вражень: «Спросоння чув: бабця шкребе сковороду ножем і виполіскує теплою водою з чайника; металевий звук кігтів груди новим забуттям, доки в передобід помітив крізь прохил фіранки: хазяйка пхнула до трьохлітрового слоїка посипану сіллю цілушку хліба, пішла до сусідки по молоко... звідтепер кожна година розлуки, кожне випадкове на осінніх дорогах добро, кожен видих милосердя до стрічних людей власкавить долю до дитини з нестерпно старечим бухиканням...» [2, с. 98].

Повістеве начало хоч і зберігається, проте втрачається розлогий, цілісний сюжет, натомість у ньому посилюється ліричне, суб'єктивне начало та фрагментарність оповіді. Сюжет як ланцюжок зовнішніх подій втрачає своє колишнє значення. Стержневою первиною стає настроєвість – в романі Є. Пашковського сюжет ледь-ледь проступає, натомість розкриваються вузлові почуття, стани героїв – втома у місті, відпочинок на селі, на природі, спалахи душевної енергії. Прозаїк за допомогою різноманітних засобів викладу (різні форми внутрішнього монологу, спроби відтворення потоку свідомості героїв, сюрреалістичні, імпресіоністичні, експресіоністичні фрагменти) намагається відтворити взаємозв'язок різних сфер людського сприймання, передати одночасно зорові, слухові, дотикові враження як взаємозалежні, взаємопереплетені.

Пейзаж у творах Є. Пашковського – це не просто картина природи, виокремлена спостерігачем і докладно описана, не тло подій, а засіб психологічної характеристики. Підкреслюється його повсякчасна мінливість, непостійність, – причому ці зміни можуть бути спричинені як різним освітленням, часом доби, настроєм спостерігача. Прозаїк легко жертвує широтою, всеохопністю опису, виокремлюючи промовисту деталь, суголосну чи контрастувальну з душевним станом героя: «Обвітрене сонце жахтіло в безхмар'ї, зелені ковальки-стрибунці злякано відпорскували від Андрієвих кроків, гасли зеленими іскрами, вітрюган здував випари степу, крізь обкущену безом огорожу на цвинтарі проглядали хрести в рушниках, ґрунтовка біліла між колихкого жита, небосхил бачивсь безкраїм, синьо прозоріла височінь, журно прозоріло серце, наповнившись світлом миттєвої печалі, «любов, народжена із жалю та остраху, миттєва і вічна, як подих...» [2, с. 82]. Нова форма викладу вимагає і нових мовних засобів. Для мови творів Є. Пашковського характерне поглиблене, ускладнене асоціювання, особлива яскрава, оригінальна

тропіка, неврівноваженість, уривчастість синтаксису, послаблення логічних зв'язків у ньому, а натомість посилення емоційності, часте використання інверсій, безсполучникових конструкцій.

Висновки. За допомогою стилістичного «потoku свідомості», фрагментів-снів, візій, які мають містичне значення, фольклорних вкраплень, «обов'язкового порогу незворотності для всіх емоційно-почуттєвих субстанцій, де звичне знищується, зникає, трансформується у трансцендентне, ламаючи лінійний дискурс» [6, с. 44], Є. Пашковський змінює погляд на персонажа. Письменника цікавить не лише конкретна людина, а сам феномен людини, феномен масової свідомості, ініційований нівелюванням людської індивідуальності. Услід за Г. Яструбецькою можна стверджувати, що «крайня емоція, криза свідомості, межа існування, інтенсифікація пам'яті, активізація архетипів, трансценденція, танатографічний досвід» [6, с. 27] як психологічно-світоглядна парадигма Є. Пашковського зумовили його образотворчий арсенал. Фрагментування, за словами самого письменника, сприяють «правдивості й переконливості» тексту, підсилюють емоційний вплив на читача. Експресіоністські засоби розкривають глибинні мотиви вчинків персонажів, їхні психологічні стани, внутрішнє напруження, урізноманітнюють форму викладу. Завдяки цьому текст Є. Пашковського сприймається не як невпорядкований потік свідомості, а як логічне розгортання нарації.

Література

1. Зборовська Н. Романи Є. Пашковського (представника нової української прози) // Слово і час. 1993. № 7. С. 12–18.
2. Пашковський Є. Безодня: Романи. Львів: ЛА «Піраміда», 2005. 268 с.
3. Пашковський Є. «...тут тобі заповідано бути письменником»: розмова з цьогорічним лауреатом Шевченківської премії // Голос України. 2001. 14 берез.
4. Приватна колекція: Вибрана українська проза та есеїстика кінця ХХ століття; упоряд., вступ. слово, бібліограф. відомості та приміт. В. Габора. Львів: ЛА «Піраміда», 2002. 628 с.
5. Шевчук В. Чи ж буде вороття додому?: (Про твори українського прозаїка Є. Пашковського) // Дніпро. 1989. № 9. С. 5–7.
6. Яструбецька Г. Динаміка українського літературного експресіонізму: монографія. Луцьк: Твердиня, 2013. 380 с.

References

1. Zborovsjka N. Romany Je. Pashkovsjkogho (predstavnyka novoji ukrajinsjkoji prozy) [Romany E. Pashkovsky (representative of the new Ukrainian prose)]. In: *Slovo i chas*, 1993, no. 7, pp. 12–18 (in Ukrainian).

2. Pashkovs'kyj Je. *Bezodnja: Romany* [Abyss: Romans]. Lviv, 2005, 268 p. (in Ukrainian).
3. Pashkovs'kyj Je. "...tut tobi zapovidano buty pysjmennykom": rozmova z cjoghorychnym laureatom Shevchenkivskojji premiji ["... here you are commanded to be a writer": a conversation with this year's winner of the Shevchenko Prize]. In: *Gholos Ukrajinny*, 2001, 14 berez. (in Ukrainian).
4. *Pryvatna kolekcija: Vybrana ukrajinsjka proza ta eseistyka kincja XX stolittja* [Private collection: Selected Ukrainian prose and essays at the end of the twentieth century]. Lviv, 2002, 628 p. (in Ukrainian).
5. Shevchuk V. Chy zh bude vorottja dodomu?: (Pro tvory ukrajinsjkogho prozajika Je. Pashkovs'jkogho) [Will return home?: (About the works of Ukrainian prose writer E. Pashkovsky)]. In: *Dnipro*. 1989, no. 9, pp. 5–7 (in Ukrainian).
6. Jastrubecjka Gh. *Dynamika ukrajinsjkogho literaturnogho ekspresionizmu* [Dynamics of Ukrainian literary expressionism]. Lutsk, 2013, 380 p. (in Ukrainian).

Viktoriiia Siruk. E. Pashkovsky's Prose: Expressionist Means in Creating a Character. The article deals with the expressionist means in the creation of the character on the example of E. Pashkovsky's prose, in particular the novel "The Feast". Their aesthetic and artistic significance is clarified as means of "truthfulness and persuasiveness" which, according to the writer himself, strengthen the emotional impact on the reader. With the help of a stylistic "stream of consciousness", fragments-dreams, visions that have a mystical meaning, folklore inclusions, "an obligatory threshold of irreversibility", E. Pashkovsky changes the view on the man. Fragments reveal the deep motives of the actions of characters, their psychological states, internal tension, diversify the form of statement. Thanks to this, Pashkovsky's texts are perceived not as a disorderly stream of consciousness, but as a logical representation of the narration.

Key words: expressionism, novel, fragment, character, narration, stream of consciousness.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2017 р.

УДК 821.161.2'05–3.09 Стефаник: 801.65

Вікторія Соколова
ORCID ID: 0000-0002-3682-9406

Ритмомелодика як вияв експресіонізму (вірші у прозі Василя Стефаника)

У статті через аналіз ритмомелодики доведено експресіоністичний характер віршів у прозі В. Стефаника. Індикатором експресіоністської авторської настанови вважаємо внутрішню конфліктність, контраст, які виявляються на різних рівнях поезики. Наголошується контрастність ритміко-інтонаційного